

Nr. 2 - 2026 • 22. årgang • Returadresse: Møllergata 24 • 0179 Oslo

BYGNINGSARBEIDEREN

**Lønnsoppgjøret
i havn!**

side 4

**Konvoi til Ukraina side 3 | Smør deg, mann! side 7 | Står Telemarksmodellen for fall? side 9
Alle må ha rett til bolig! side 12 | Brakkeaksjonen side 16 | Hendenes metode side 19**

Leder

Diyar Hakki
Leder Fellesforbundet
avd 1 Oslo-Akershus

Hva er vi villige til å kjempe for?

Det finnes øyeblikk som viser hva fagbevegelsen egentlig er verdt.

Streiken ved Andresen Karosseri og streiken ved The Old Irish Pub er slike øyeblikk. Ikke fordi de er de største konfliktene, eller får flest overskrifter, men fordi de treffer kjernen i det vi driver med: retten til tariffavtale og retten til å stå sammen for å få den.

For det er lett å ta rettighetene våre for gitt. Lønn, arbeidstid, overtidsbetaling og medbestemmelse kan fort oppleves som en selvfølge. Men det er det ikke. Når noen må gå ut i streik for å få det på plass, blir vi minnet på en enkel sannhet: Rettigheter må tas. Og de må forsvares.

Streiken ved Andersen Karosseri handler ikke bare om én arbeidsplass. Den handler om oss alle. Om hvor langt arbeidsgivere kan presse hvis vi ikke står samlet, og om hvor sterke vi er når vi faktisk gjør det. For det er én ting vi aldri må glemme: Styrken vår ligger ikke i ord. Den ligger i handling. Den ligger i hvor mange vi er, hvor sterke klubbene er, og om vi kjenner avtalene våre og bruker dem når det gjelder. Og det er her jobben begynner. Ikke når konflikten er et faktum, men lenge før. I hverdagen, på arbeidsplassen, i klubbmøtene og i samtalene med de som fortsatt står utenfor fellesskapet.

Vi går inn i ei tid der det blåser. Byggenæringen er pressa, og i slike tider blir maktbalansen satt på prøve. Noen vil alltid teste hvor langt de kan strekke strikken. Da er det opp til oss å vise hvor grensa går.

Vi ser også arbeidsgivere som er villige til å gå langt for å slippe unna ansvar. Kravet om tariffavtale hos Frank Åsheim er et tydelig eksempel. Der ble det fremmet krav om tariffavtale tidlig i 2025. I september samme år ble det inngått en avtale, et kompromiss der Hovedavtalens bestemmelser skulle gjelde fra 1. oktober 2025, mens Fellesoverenskomsten for Byggfag først skulle tre i kraft fra 1. juli 2026. Klubben strakk seg langt for å være ryddige og samarbeidsvillige, og godtok løsningen. Men utover våren 2026 fikk de ansatte beskjed om noe helt annet: Selskapet skulle legges ned 30. juni, dagen før Fellesoverenskomsten skulle tre i kraft og alle ansatte ble derfor sagt opp.

Det sier mye om hva vi står overfor. Men det sier også noe annet: En tariffavtale er ikke en trussel. Det er en styrke. Den gir trygghet, forutsigbarhet og bedre vilkår for begge parter. Erfaringen er klar: Når vi er godt organisert, trenger vi sjeldnere å streike. Men når vi først må, da skal det merkes. Da skal det ikke være tvil om hvorfor vi står der, eller hva vi er villige til å kjempe for.

Streikene vi ser nå viser nettopp det. At noen er villige til å ta kampen. Spørsmålet er hva resten av oss gjør. Ser vi på, eller stiller vi opp?

Bruk sommeren til å lade batteriene.
Bruk høsten til å styrke laget.
Og kom tilbake enda sterkere.

For når det virkelig gjelder, skal vi være klare!

Regulering av grunnbeløpet

Trygdeoppgjøret er nå klart.

Grunnbeløpet (G-en) øker fra 130 160 kroner til 136 549 kroner. Dette er en økning på 4,91 prosent. Endringen skjer fra 1. mai.

1.mai øker alderspensjonene med 4,69 prosent.

Med en forventet prisvekst på 3,5 prosent gir det både pensjonister og trygdede økt kjøpekraft i 2026. Uføretrygd og andre trygdeytelser for personer under 67 år øker med 4,91 prosent fra 1. mai.

Minstesats AAP over 25 år vil være 278 697 kroner.

Endringen gjelder fra 1. mai, men for dem som får pensjon fra Statens pensjonskasse, kommer etterbetalingen først i juli. Da får pensjonistene både økt pensjon og etterbetaling for mai og juni.

KONTAKTINFORMASJON:

Fellesforbundet Avdeling 1 Oslo
Akershus
Nannestadgata 2b, 2000 Lillestrøm
Telefon: 23 06 18 90, Telefaks: 23 06 18 91
E-post: avd001@fellesforbundet.org
hjemmeside:
www.fellesforbundet.no/avd001
Kontortid: 08.00-15.30,
sommertid kl. 08.00-15.00
Leder: Diyar Hakki

Fellesforbundet avdeling 601
Tømrer og Byggfagforeningen
Østre Aker vei 24, 0581 Oslo

Telefon: 22 99 28 70, Telefaks: 22 99 28 71
E-post: post@byggfag.org
http://www.byggfag.org
Kontortid: M-T: 08.00-15.30, F: til 13.30
Leder: Geir Olsen

Fellesforbundet avd 600
Bygningsarbeidernes fagforening
Møllergata 24, 0179 Oslo
Telefon: 22 99 47 40
e-post: post@byggningsarbeider.no
Hjemmeside: www.bygningsarbeider.no
Kontortid: Mandag-fredag 08.00-15.30
Leder: Harald Braathen

Vi tar gjerne i mot innlegg. Stoff må være undertegnet med navn, og artikkelen bør ikke være lenger enn en A4 side. (maskinskrevet). Vi tillater oss å rette opp skrivefeil før stoffet trykkes.

Redaksjonen: Petter Velleesen, Geir Olsen, Diyar Hakki, Vidar Bratberg og Rune Ask.
Trykk: Nr1 Trykk as

Forsidebilde:

– Rettigheter må tas. Og de må forsvares, sier Diyar Hakki i lederen i dette nummeret av Bygningsarbeideren. Han, tillitsvalgt Oda Marita Sæland og mange andre aktivister fra hele landet har stått streikevakt for at arbeiderne ved Andresens Karosseri i Ski skal få tariffavtale, en grunnleggende rettighet!

Foto: Kenneth Sandberg

Konvoi til Ukraina

Vi ble møtt blant annet av sanitetspersonell som skal frakte sårede ved fronten.

Her er konvoien framme ved «Mor Ukraina-statuen» i Kiev.

Tekst og foto: Boye Ullmann

24. februar 2022 gikk Russland til fullskala krig med mål om å okkupere Ukraina. De russiske styrkene på vei til hovedstaden Kyiv ble stanset og drevet tilbake i februar. Putins mål med å sette inn en quisling ble stanset.

Årsmøtet i Fellesforbundet avd 600 har enstemmig fordømt Russlands brutale krig mot Ukraina. Foreninga har stilt med fana på demonstrasjoner til støtte for Ukraina som fører en rettferdig krig mot okkupasjonen.

Se uttalelsen på side 19.

Foreninga har gått videre med å bevilge til konkret støttearbeid. Vi bevilget Kr. 30 000 til Ukrainian Freedom Convoys (UFC), som er en frivillig, ideell organisasjon som siden mars 2022 har kjøpt, klargjort og levert

530 kjøretøyer til ukrainske soldater. UFC samler inn donasjoner og kjøper inn firehjulstrekkere – primært pickuper, SUV-er og varebiler. I Ukraina overleveres kjøretøyene direkte til soldatene som frakter utstyr eller sårete soldater.

Foreninga sponset en Skoda som fikk navnet FF 600 og vedtok å sende undertegnede til å kjøre bil gjennom Norge, Sverige og Polen og videre over grensa til Ukraina til overlevering i Kyiv. På forhånd stilte jeg opp på dugnad for å male biler i svart matt bengalakk for å kunne kjøre om natta skjult for russiske angrep. I Kyiv mottok soldatene bilene og viste stor takknemlighet. Kontaktene er kvalitetssikret ved at ukrainere bosatt i Norge har vært på mange turer helt til fronten i Ukraina og garanterer at bilene kommer fram til de som har behov.

Foreninga hadde møte med ledelsen i bygningsarbeiderforbundet Proffbud og ukrainisk LO, FPU. De har om lag 50 000 medlemmer der de fleste i dag kjemper aktivt i fronten. Vår kontakt Helga i internasjonalt LO kommer opprinnelig fra Donbas og er russisktalende. Hun fortalte at russiske styrker kjempet aktivt allerede i 2014 i øst. Hun fortalte også at ukrainere og russisk talende levde i harmoni før 2014, men at Putins mål å hærta hele Ukraina etter invasjonen på Krym og

øst i 2014 har ført til en tragedie for Ukraina. Helga har to små barn som mistet sin far ved fronten i 2024.

Foreninga hadde også møte med venstresida som er mest opptatt å føre motstandskamp, men som i tillegg jobber med faglige rettigheter og kjemper for oppsigelsesvern. De er selvsagt forbanna på korrupsjon. Heldigvis får Ukraina mye våpenhjelp i form av luftvern. Over 95% av droner og missiler blir skutt ned. Siste dagen jeg var der, 1. juni, var det voldsomme angrep om kvelden og hele natta fram til lunsj 2. juni. Da var det enkelte avanserte russiske missiler som førte til store skader. Tenk om Ukraina ikke hadde hatt luftvern? Da hadde det blitt store ødeleggelser med mange drepte slik vi ser i Gaza eller Libanon.

Våre kontakter fortalte at droner og små datastyrte beltevogner har fått stor betydning for ukrainerne og har endret krigens karakter. De bygger opp en helt ny forsvarsstrategi der det kreves kreativitet med mye lave kostnader. Ukraina sliter, men det er større optimisme nå samtidig som russiske soldater sliter med lav krigsmoral, hevdes det.

Bevilgning til UFC er meget viktig! Der blir det dannet bånd mellom vanlige ukrainere og nordmenn som vil bidra med konkret solidaritet.

Lønnsoppgjøret i havn!

Meklinga i årets lønnsoppgjør ble ikke ferdig før delegasjonene hadde sittet seksten timer på overtid. Det har nok vært harde tak, men man kom da endelig fram til et resultat som det ser ut til at alle er fornøyd med.

Tekst: Petter Velleesen

På forhånd var det knyttet stor spenning til spørsmålet om forskuttering av sykelønn. Dette er jo et rettferdig krav som har stor betydning for mange av våre medlemmer – selv om det er mange som allerede har en slik ordning i bedriften. Dersom bedriften ikke forskutterer sykepengene, risikerer medlemmene å gå månedsvis uten inntekt. Derfor reiste Fellesforbundet dette kravet allerede i 2020, men kom ikke helt i mål med en bindende avtale. Selv om det den gangen ble slått fast at det ikke var adgang til å forskjellsbehandle arbeidere og funksjonærer ble ikke virkningen særlig stor for våre medlemmer, og denne gangen ble kravet reist som et hovedkrav!

Og nå fikk vi gjennomslag, først i frontfag, men siden også i både Fellesoverenskomsten for Byggfag og for Byggeindustrien. Riktignok ligger det en begrensning i at forskutteringens lengde bare skal være på fire måneder, men med det tidsrommet skulle de fleste problemene være løst.

Økonomisk var kravet at oppgjøret skulle sørge for økt kjøpekraft, og fra frontfaget arvet vi en ramme på 4,4%, som skal utgjøre en reallønnsøkning. Det generelle tillegget ble på kr 6,50 som skal etterbetales fra 1. april. Ellers ble både minstelønnsatsene og akkordene hevet, det samme gjelder for de andre økonomiske satsene. Resten er det meningen at bedriftene skal ta ut i de lokale lønnsforhandlingene.

Det var ikke bare forhandlingsdelegasjonen som var fornøyd og stemte enstemmig ja til resultatet, det ser ut som om medlemmene var av samme mening, omtrent alle sammen. Både i Fellesoverenskomsten for Byggfag og Overenskomst for Byggeindustrien fikk vi et stemmeresultat på over 90%, og dette er rekordhøyt. Stemmedeltagelsen er det ikke noe å si på heller, henholdsvis 67% og 74%. Klubbliderne gjorde en kjempejobb med uravstemningen. I vårt distrikt er det godt over hundre tariffbedrifter, og det ble avholdt uravstemning i alle sammen, så nær som en liten håndfull veldig små bedrifter.

Nå er det tid for lokale lønnsforhandlinger. Da er det klubbliderne som skal forhandle!

Minstefortjeneste § 2-2 (gjelder fra 21. april 2023):

Fagarbeidere	kr 276,48
Ufaglært med minimum 1 års praksis	kr 260,45
Ufaglært under 1 års praksis	kr 250,63
Unge arbeidstakere under 18 år	kr 169,91

Overtidsbetaling, § 2-3 Overtidsgodtgjørelse og § 6-3 Overtidsarbeid pkt 2.1 Overtidsgrunnlag : Overtidsgrunnlaget er kr 347,60 (gjelder 12. mai 2026)

Reise/gangtid FOB kap 7, § 7-1 Hvor nattopphold ikke er nødvendig (gjelder fra 12. mai 2026)

Når arbeidstaker sørger for transport:

7,5-15 km	kr 122,20
15-30 km	kr 202,60
30-45 km	kr 238,20
45-60 km	kr 273,00
60-75 km	kr 310,10

Når arbeidstaker sørger for transport:

7,5-15 km	kr 76,00
15-30 km	kr 177,30
30-45 km	kr 152,10
45-60 km	kr 177,60
60-75 km	kr 203,90

Særbestemmelse for rørleggerfaget § 7-1 pkt 8.3,

Ny sats (gjelder fra 12. mai 2026)

Rørlegger	kr 144,75
Ufaglært	kr 135,35
Lærling	kr 110,75
	kr 169,91

Skiftarbeid § 6-5 nr 1

Skifttillegg for 2. skift på hverdager pr time	kr 35,08
Skifttillegg for 3. skift på hverdager pr time	kr 55,94
Skifttillegg lørdager etter 13.00, dag før helligdag etter arb.tids slutt pr time	kr 138,22

Påslagsprosenten på akkordtariffens priser fra 1. august 2026:

Blikkenslagerfaget	153,03 %
Malerfaget	25,66 %
Murerfaget	28,85 %
Rørleggerfaget	14,03 %
Taktekkerfaget	Minst kr 270,69
Betongfagene	Minst kr 308,76
Tømrefaget	Minst kr 258,98
Isolatørfaget	kr 264,55
Anleggsgartnerfaget	2,24

Deltagelse uravstemning 2026

Tot deltatt	JA	NEI	Navn	Medlemmer	Delt. i %
122	57	54	Veidekke Entreprenør AS Fo Oslo	179	68
86	52	34	Hent AS avd Oslo	141	61
79	50	23	Veidekke	104	76
67	58	9	Bravida Norge AS Oslo VVS	90	74
51	50	1	Skanska Norge AS avd div Bygg Region Oslo/Akershus	88	58
60	48	12	JM Norge AS Avd Oslo	86	70
54	43	11	Skanska	84	64
46	26	20	Assemblin AS avd Oslo	83	55
34	34	0	AF Decom AS	56	61
26	26	0	Oslo-Akershus Rørleggerbedrift AS	55	47
50	21	28	Malermester Buer AS	53	94
32	31	1	Solid Entreprenør AS	53	60
28	28	0	Haandverkerne AS	52	54
28	28	0	Assemblin AS avd Drammen	48	58
26	26	0	Mjøndalen Mur og Puss AS avd Mjøndalen	43	60
34	25	9	AF	41	83
40	28	9	Sandå AS avd Oslo	40	100
33	30	3	Andenæs VVS AS	37	89
31	27	4	Bravida Norge AS Drammen VVS	37	84
25	22	2	C M Mathiesen & Co AS	37	68
20	18	1	Ellingard Naturstein AS Avd Mur	36	56
27	27	0	GK Norge AS avd Hovedkontor GKI	35	77
31	24	7	Bærum Rørleggerbedrift AS	34	91
32	27	0	GST Byggmontering AS	32	100
29	19	10	Hent	29	100
10	8	2	Veidekke Entreprenør AS Fo Øst	29	34
21	16	5	Bunde Bygg	24	88
24	20	1	Eriksen & Jensen AS	24	100
14	13	1	Oslo Teggl & Puss AS	24	58
13	13	0	GK Norge AS avd Oslo Rør	23	57
23	17	5	Stenseth & RS Entreprenør AS	23	100
22	15	7	Lothe & Motzfeldt AS avd Malervirksomhet	22	100

Lokale forhandlinger:

Arbeidsgivere: Hold dere til saken!

Tekst: Petter Vellesen

I fjor høst fikk klubblleder på AF Decom avd Vats Mottak, Tom Stian Rafdal, seg en overraskelse. Riktignok var de litt seint ute med de lokale forhandlingene, men etter hvert hadde de kommet fram til et resultat begge parter tilsynelatende var fornøyd med. Det gjenstod bare å skrive under, trodde Tom Stian. Men når de skulle ha det avsluttende møtet kom motparten med en liten bombe: «Da skal vi bare trekke fra overhengen» ble det sagt. Det ble selvsagt ingen signatur. «Man skal da ikke operere med overheng og slike ting i en lokal lønnsforhandling», tenkte Tom Stian og sendte saken videre til tillitsvalgtapparatet i AF-gruppen.

Der tok man ballen og satte i gang en prosess for å avklare saken – det var nemlig flere forretningsområder som hadde fått tilsvarende

meldinger. Til slutt kom Fellesforbundet og Arbeidsmandsforbundet på banen og man kom fram til en enighetsprotokoll. «Dette er en seier for vårt syn», sier konserntillitsvalgt Arne Sveen, som deltok på møtet sammen med Christian Berg og Kenneth Weiby. I protokollen slås det fast at «overheng er et makroøkonomisk begrep som brukes av TBU, frontfag og i sentrale overenskomst oppgjør. Overheng måles på nasjonalt nivå og inngår i den totale lønnsrammen i det sentrale lønnsoppgjøret. I lokale oppgjør er det bedriftens lønnsmasse og bedriftens handlingstom som er utgangspunkt for de lokale oppgjør.» Protokollen konkluderer på samme måte som fagforeningene hele tida har hevdet og som også er Fellesoverenskomsten for Byggfags tekst: «De lokale forhandlingene skal gjennomføres på grunnlag av den enkelte bedrifts/avdelings økonomiske virkelighet.»

Dermed er ballen lagt død for at bedriftene skal kunne dra alle mulige uvedkommende

– Vi kan ikke godta at arbeidsgiverne blander inn overheng og sånne størrelser i de lokale forhandlingene, sier klubblleder Tom Stian Rafdal i AF Decom Vats. De sakene tilhører de sentrale forhandlingene. Vi skal diskutere bedriftens virkelighet!

forhold inn i de lokale forhandlingene. Overheng, og for den saks skyld begrepene glidning, etterslep og liknende har ingenting i de lokale forhandlingene å gjøre. Ramma er ferdigforhandla i det sentrale oppgjøret, og de enkelte bedriftene kan ikke «sprengne ramma»!

Verneombudet 5. utgave

– Boka som må finnes på alle klubbkontorer

Tekst: Arne Bernhardsen

*Ebba Wergeland og Paul Norberg
Verneombudet, 5. utgave
Gyldendal 2026*

Det er alltid en begivenhet når Ebba Wergeland kommer med ny revidert utgave av boka *Verneombudet*. Den første utgaven ble utgitt i 1990, og boka har siden vært referanselitteratur for tusenvis av verneombud, tilitsvalgte, yrkeshygienikere, bedriftshelsepersonell og arbeidsmedisinere.

Den ferske 5. utgaven av boka *Verneombudet* vil i mange år framover være den viktigste boka for arbeidsmiljøarbeid. Boka har vært uvurderlig fra første utgave og har blitt forbedret for hver gang.

Å bli valgt til verneombud kan oppleves som å bli kastet på dypt vann uten å kunne svømme. Hva skal jeg gjøre, hva skal jeg ta fatt i først, er jeg sikker på at jeg er vernet mot gjengjeldelse om jeg er tøff i trynet mot ledelsen, har jeg backup i klubben? Eller er jeg bare valgt for at HMS-folka skal hake ut at jeg er valgt – vil dem ha noe annet enn et verneombud i navnet? Bokas første del gir mye stoff til ettertanke, her blir verneombudsrolla og oppgavene som hører til gjennomgått.

Jeg mener at verneombudsvervet er en av de viktigste oppgavene man kan ta på seg på jobben. Du vil bety noe mer for arbeidskameratene dine, du kan bringe fram viktige synspunkter på vegne av dem opp mot ledelsen, i alle små og store saker. Du vil få innblikk i virksomheten på en helt annen måte, du deltar i strategiske prosesser og hverdagslige problemløsninger.

Verneombudsboka gir deg ikke alle svarene, men gir deg grunnleggende innsikt i arbeidsmiljø, hvordan vernetjenesten er tenkt å fungere, hvordan man best bør reise saker og skape gode allianser på jobben.

Går vi noen tiår tilbake i tid, kan vi se bilder fra en byggarbeidsplass der ingen bruker hjelm eller annet verneutstyr og synlighetsplagg var fortsatt en ukjent faktor. Vi har fått bort tillegg for arbeid i høyden, og har fått verneutstyr isteden. Men ikke uten kamp. Det var verneombudene som slåss for bedre verneutstyr, i mange tilfeller i kamp mot arbeidsgiver og kulturen på stedet. Nå ser vi jo ikke en eneste bygningsarbeider uten synlighetsklær og flust av verneutstyr. Etter Ebbas kritiske blikk, utstyr som i noen tilfeller hindrer arbeidstakerne i å utføre forsvarlig ergonomisk arbeid og til forkleinelse for vernetiltak mot kjernen av problemet; hvordan vi fjerner uønskede forhold helt, velger mindre skadelige metoder eller kjemikalier, hvordan vi organiserer arbeidet, sikrer opplæring og lager gode instruksjoner. Bokas fjerde del dekker det fysiske og kjemiske, grenseverdier og yrkesskade. Mens del 3 omhandler organisering og ulykkesrisiko, mellommenneskelig forhold og ensidig gjentakende arbeid.

Det vi også veit, er at verneombudet av 2026 har fått betydelig flere oppgaver enn det som var lagt til grunn for 50 år sida. Verneombudet skal, i tillegg til å påse at egne arbeidstakere har det forsvarlig, også se til at alle andre arbeidstakere, innleide, kontraktører etc, som befinner seg på arbeidsplassen har det helt topp, både fysisk, psykisk og sosialt og også at arbeidstidsordninger ikke er til for stor ugunst. Uten å være valgt av dem!

Uansett nye oppgaver og de nye tidene, verneombudet skal i alle fall ikke være, som Ebba har gjentatt i alle fem utgavene av boka *Verneombudet*: politi, arbeidsmiljøsjef, byråkrat, klagemur, ensom ulv eller støtdemper.

Årets utgave har gjennomgått vesentlig oppussing. Fundamentene er beholdt. Reiserketet står støtt. Fortsatt har boka den lette gode tonen i teksten, her trenger ingen ha dype kunnskaper om temaene som omtales, leseren blir på en inkluderende måte tatt med inn i stoffet. Ebba Wergeland øser velvillig av sin enorme kunnskapsbase om arbeidsmiljøfaktorer og maktforhold i samfunnet uten at det er trøttende. Hun gir leseren både et nødvendig vell av konkrete opplysninger og klarer samtidig å få oss til å se sammenhengene. Nytt viktig stoff har det også blitt plass til; kapitler om overvåking i et arbeidsmiljøperspektiv, digitale nyvinninger og demokratisk underskudd.

I tillegg har Ebba krydret teksten med mange gode eksempler fra arbeidsplassene og verneombud. Det gjør stoffet enda mer levende. Det som ikke er endret, er at boka er etterrettelig i alle henseender, alltid med aktuelle referanser, og på detaljnivå uten å miste overblikket.

Wergeland har vært en tydelig stemme i arbeidsmiljøssammenheng i over 50 år. Vi husker henne særlig for hennes utrettelige arbeid for sjukelønnsordninga vi har framkjempet. I *Verneombudet* får du argumentasjonen gjengitt til fulle i del 2.

Verneombudsboka bør ligge på alle klubbkontor, den er et uvurderlig oppslagsverk. Ikke la deg skremme av at den er omfangsrik. Oppbygginga av boka gjør det lett å finne fram. Ja, jeg tror nok ikke den skal leses i ett, sjøl om arbeidsmiljøutfordringer er spennende nok i seg sjøl. Ikke alle trenger å lese alt heller. Men sørg for at verneombudet har boka lett tilgjengelig, og bruk gjerne et klubbstyremøte på Kapittel 2 «Nyvalgt verneombud – hva nå». Finn ut hvordan dere skal samarbeide for å få maksimal uttelling av miljøarbeidet.

Sammen med den lille kommentarutgaven til arbeidsmiljøloven (både på engelsk og norsk!) blir dette de viktigste verktøyene for et solidarisk vernearbeid.

På Arbeidsmiljødagen 28. april arrangerte LO i Oslo, Gyldendal Akademisk og Pensjon for alle et seminar for å markere at Ebba Wergeland fylte 80 år. Ebba Wergeland har vært en av våre sterke talspersoner for et arbeidsliv å leve i og levert politikk knytta til arbeidsmiljø i flere produktive kvinnealdrer.

På seminaret ble også boka hennes, *Verneombudet*, lansert. Det var hilsener og god folkeopplysning ved ulike innlegg. Også leder av Bygningsarbeidernes fagforening, Harald Braathen, holdt hilsningstale. Vi bringer den her i sin helhet:

– Sykelønna må ikke bare berges, den må gjenreises, sier Ebba Wergeland. Wergeland er utdannet lege og spesialist i arbeidsmedisin og hun har satt markante spor etter seg hos alle som jobber med HMS og arbeiderhelse.

Kjære Ebba, kjære alle sammen!

I dag har vi samlet oss for å hedre et menneske som gjennom et langt liv har minnet oss på en enkel, men grunnleggende sannhet: At helse aldri bare handler om kroppen alene – den handler om samfunnet vi lever i, arbeidet vi utfører, og verdigheten vi viser hverandre.

Du har gjennom ditt virke som lege, forsker, skribent og samfunnsstemme vært en urokråke i ordets aller beste betydning. Du har stilt spørsmål der andre har vært tilfredse med svarene. Du har insistert på å se sammenhenger der andre har foretrukket å isolere problemer.

Særlig tydelig har dette vært i kampen for sykelønnsordninga.

I en tid der sykelønna gang på gang er blitt fremstilt som et kostnadsproblem, som et «insentivproblem», som en ordning folk misbruker, har du vært en av dem som konsekvent har flyttet blikket dit det hører hjemme: til arbeidslivet, til maktforholdene – og til menneskene.

For når du forsvarer sykelønna, så gjør du det ikke abstrakt. Du gjør det som et menneske som har sett hva det faktisk betyr når folk presses til å gå på jobb syke – eller når folk mister tryggheten akkurat idet de trenger den som mest.

Du har minnet oss på noe grunnleggende: At sykelønna ikke er en luksus. Den er ikke en belønning. Den er en forutsetning for et anstendig arbeidsliv.

For hvem rammes hvis sykelønna svekkes? Det er ikke direktørene. Det er ikke de med hjemmekontor og fleksibilitet. Det er ikke de med økonomiske buffere.

Det er de med tunge jobber. Med slitasje i kroppen. Med midlertidige kontrakter. Det er de som allerede betaler prisen for et arbeidsliv som krever stadig mer – raskere, hardere, lengre.

Du har vært krystallklar på dette: Et samfunn som begynner å mistenkeliggjøre syke mennesker, er et samfunn på feil kurs.

Du har avslørt hvordan debatten om sykelønn ofte kamouflerer noe annet – nemlig et ønske om å redusere arbeidsgiveransvar og skyve risikoen over på den enkelte.

Du har vist hvordan «reformer» ofte rammer de samme, hver gang.

For det har aldri manglet på motstemmer. Det har aldri manglet på eksperter som sier det motsatte.

Men du har stått stødig – og gitt oss pølse teorien: Hvis du klemmer på pølsa ett sted, vil den bule ut et annet sted. Som betyr at hvis myndighetene strammer inn én sosial rettighet, sykelønn, forsvinner ikke problemene – de flyttes til andre ordninger:

- arbeidsledighetstrygd
- uføretrygd
- sosialhjelp

Tallene ser penere ut på ett område, men menneskene blir ikke friskere og belastningen bare endrer form.

Og kanskje er det nettopp det som gjør stemmen din så viktig: Du nekter å gjøre folk syke to ganger. Først på jobb – og deretter ved å ta fra dem den økonomiske tryggheten når kroppen sier stopp.

Du har lært oss at kampen for sykelønna ikke bare handler om kroner og øre. Den handler om verdighet. Om makt. Om hvilket samfunn vi vil være. Vil vi være et samfunn som møter sykdom med mistillit? Eller et samfunn som møter den med solidaritet?

For meg og oss i fagbevegelsen har du vært viktig å lene seg på når vi har tatt kampen mot høyresiden og NHO når de ville rasere sykelønnsordninga. Du har gjort det lettere for oss å se sammenhengene og gitt oss de gode argumentene vi trengte for å vinne kampen om sykelønna i 2025.

Kjære Ebba,

Du har gjort det vanskeligere å lyve om virkeligheten. Du har gjort det vanskeligere å skyld på de som blir syke. Og du har gjort det lettere for flere å stå rakere i kampen for sykelønna. For det skylder vi i fagbevegelsen deg stor takk!

Sammen er vi sterke, sammen kan vi rope så det høres: Ikke kødd med sykelønna!!

Takk for alt du har betydd for oss, og gratulerer med dagen!!

Smør deg, mann!

I vår er det mange medlemmer som har fått en tube solkrem fra Bygningsarbeidernes Fagforening. Vi har kjøpt inn et parti med solkrem som vi vil dele ut gratis. Dette er fordi vi gjerne vil gjøre noe konkret for medlemmenes helse. Vi vet at bygningsarbeidere er særlig utsett for UV-relatert hudkreft, og vi vet også at et enkelt tiltak som å smøre seg vil ha stor forebyggende virkning. Dette er en fornuftig bruk av penger!

Samtidig må vi ikke la det bli med dette! Nå tror vi tida er inne for at dette tas opp i bedriftene. Det er jo bedriftene som burde sørge for slike forebyggende tiltak! Hva med å kreve gratis solkrem på lik linje med såpe og personlig verneutstyr? Det finnes egne dispensere med solkrem. Hva med å kreve at bedriften setter ut slike på byggeplassene?

Her er en liten melding fra vår leverandør av *Værbitt – Sunscreen for men*:

1000 solkremer til byggebransjen

I dag leverte jeg 1000 solkremer til Bygningsarbeidernes Fagforening i Oslo og Akershus. Bakgrunnen er enkel – og viktig. Utendørsarbeidere er blant dem som er mest utsatt for sol og UV-eksponering gjennom arbeidslivet. Samtidig vet vi at menn i Norge ligger helt i verdenstoppen når det gjelder hudkreft.

Derfor synes jeg det er utrolig bra at fagforeningen velger å gjøre noe konkret for medlemmene sine. Ikke bare snakke om helse og forebygging – men faktisk dele ut solkrem som et praktisk tiltak.

Det sender noen sterke signaler:

- at medlemmenes helse tas på alvor
- at forebygging av hudkreft settes på agendaen
- at HMS også handler om langsiktig helse, ikke bare akutte skader

Solkremen skal nå deles ut til medlemmer og brukes som gave i ulike sammenhenger i fagforeningen.

For meg som gründer av *Værbitt* er det ekstra fint at de også valgte en norsk startup som jobber med akkurat denne problemstillingen: å få flere menn til å bruke solkrem. Jeg håper dette kan inspirere flere fagforeninger, bedrifter og organisasjoner til å gjøre det samme.

Noen ganger er de enkleste tiltakene også de viktigste. En tube solkrem kan faktisk være et lite – men konkret – bidrag til å forebygge hudkreft.

Hatten av til Bygningsarbeidernes Fagforening for å gå foran!

Erik Skotvedt

Ingen offentlige kontrakter uten tariffavtale!

Tekst og foto: Petter Vellesen

Fagbevegelsen har i lang tid reist kravet om at private bedrifter må ha tariffavtale for å få offentlige oppdrag, det være seg innen bygg og anlegg, renhold, samferdsel osv. Dette kravet har blitt møtt med argumentasjonen om at det strider mot EU-retten og at det er uforenlig med EØS-avtalen. Men stemmer dette? I det siste har det skjedd mye som peker i en annen retning – Tyskland har fått en ny lov, EU-retten har dømt til fordel for kravet om tariffavtale og i Gøteborg har man krevd kollektiv avtale ved byggeoppdrag. Om ikke EU-retten er glassklar på området har det i alle fall reist seg en kraftig bevegelse i hele Europa som støtter opp under kravet om tariffavtale.

Høsten 2024 skrev mer enn 100 ledende økonomer, med franske Thomas Piketty i spissen, et åpent brev hvor de støttet arbeidernes og fagforeningenes krav om at EUs innkjøpsregler måtte reformeres. De peker på at rundt 14% av EUs brutto nasjonalprodukt brukes på slike kontrakter, og millioner av arbeidere er sysselsatt gjennom dem. Standardene som settes gjennom slike oppdrag har stor innflytelse på lønns- og arbeidsforhold i hele den private sektor. «Men gjeldende innkjøpspraksis», sier økonomene, «med sitt fokus på den laveste anbudsprisen – skaper forhold i markedet som tillater tilbyderne å se bort fra sosiale kriterier.» Økonomene sier at de vil arbeide sammen med alle progressive krefter som vil forbedre arbeidernes levekår og stoppe kappløpet mot bunnen.

Hvem er så disse progressive kreftene det snakkes om. For det første er det jo fagforeningene. De fleste av de store, europeiske forbundene, som UNI og EFBWW har fremmet kravet om at private selskaper skal ha tariffavtale dersom de skal utføre oppdrag

for det offentlige. UNI organiserer blant annet grafiske arbeidere og Fellesforbundet er tilsluttet. EFBWW er det europeiske tre- og bygningsarbeiderforbundet, som Fellesforbundet selvsagt også er en del av. Etui er den europeiske fagbevegelsens forskningsinstitutt og har publisert rapporter som fremmer kollektiv forhandlingsrett ved offentlige oppdrag.

I sluttuttalelsen fra ETUCs 15. kongress i 2023, det såkalte Berlinmanifestet heter det at «ETUC vil: Revidere det europeiske innkjøpsreglementet slik at man sikrer at offentlig pengebruk bare går til organisasjoner som respekterer arbeider- og fagforeningsrettigheter, forhandler med fagforeninger og hvor arbeiderne er omfattet av tariffavtale.» ETUC er «det europeiske LO». Og europeiske arbeidere har tatt til gatene. Siden 2024 har det vært flere store demonstrasjoner til støtte for dette kravet, blant annet i Belgia og Frankrike. Og aller viktigst er det at man har hele befolkningen i ryggen: Hele 72% av EU-borgerne mener at offentlige innkjøp bør gjøres på en måte som styrker arbeidsvilkårene.

En annen kraft som man ikke må se bort fra er det vi kan kalle «kommune-europa», de små lokale politiske enhetene som danner grunnsteinen i det politiske Europa. På dette nivået har man vært skeptisk til EUs innkjøpsreglement i årevis. Kanskje først og fremst fordi fokuset på billigste – eller «økonomisk mest fordelaktige tilbud» - har hindret lokale entreprenører i å få oppdrag og fordi lokal arbeidskraft og lærlinger ikke når fram i konkurransen. I bunn og grunn er det jo slike betraktninger som ligger bak våre norske innkjøpsmodeller, som Telemarksmodellen og Oslomodellen.

Men, kanskje særlig i Norden, har flere offentlige aktører fått øynene opp for at offentlige oppdrag må være bærekraftige, også på det sosiale området, og at det å sikre gode lønns- og arbeidsforhold på offentlige oppdrag

også vil gi smitteeffekt til det private. Mange innser også at et godt og seriøst arbeidsliv ikke bare løser sosiale problemer og minsker forskjellene, men også kan være med på å demme opp for udemokratiske høyrekrefter. Det er også en rekke medier og tenketanker som støtter kravet om tariffavtale ved offentlige anbud – tenketanken Social Europe sier for eksempel at offentlige oppdrag bør gå til bedrifter med høy kvalitet, som respekterer bedriftsdemokrati, tariffavtaler, helse og sikkerhet og miljøkrav. Den tyske Hans-Böckler-Stiftung sier at «vi trenger lovmessig avklaring på at kravet om bindende, kollektive avtaler ikke står i strid med EU-lovgivningen».

Til slutt skal vi gå gjennom tre hendelser fra den siste tida som viser at det å krevde tariffavtaler ved offentlige oppdrag slett ikke er umulig eller utopisk, heller ikke innenfor EØS-området: Bygningsarbeideren har tidligere (nr 3 – 2025) skrevet om hvordan Gøteborg kommune i Sverige krevde at det firmaet som skulle pusse opp en skole i byen hadde tariffavtale. Konkurransetilsynet i Sverige mente at dette var ulovlig, men kommunen gjennomførte oppdraget uansett. Selv om Gøteborg er sosialdemokratisk styrt har man ikke rent flertall. Det skal snart være valg i Sverige og denne saken har vært flittig brukt i valgkampen. Dersom det blir rent rødt flertall, vil nok kommunestyret gjennomføre tariffkravet i mye større grad.

I mars i år bestemte EU-retten at det å krevde sosiale kriterier, heriblant kollektiv forhandlingsrett, ved offentlige innkjøp, ikke var i strid med Innkjøpsreglementets bestemmelse om «det mest økonomisk fordelaktige» anbudet. ETUCs generalsekretær Edith Lynch sier at denne dommen «vil bli et vendepunkt i måten man bruker det offentliges penger. Den viser klart at offentlige kontrakter kan og bør brukes til å øke kvaliteten på jobbene ved å foretrekke bedrifter som respekterer arbeidernes rett til tariffavtale.»

«Kravet om å bruke offentlige penger til å styrke arbeidernes rettigheter griper om seg i hele Europa.»

Ganske nylig, og med ikrafttreden fra 1. mai, vedtok den tyske Forbunds-dagen (Stortinget) den såkalte Bundestarifvertragsgesetz, omtrent tariffbundenhetsloven, som stiller krav til private bedrifter om at de må ha tariffavtale for å få legge inn bud på offentlige oppdrag. Tyskland har en tariffdekning på 49%, mens EUs målsetting er 80%. Lederen i det tyske fagforbundet Ver.di sier at dette «sender et viktig signal til alle arbeidsgivere og arbeidstakere: pris-dumping og dårlige arbeidsforhold skal ikke lenger lønne seg når man byr på et offentlig oppdrag.»

Som sagt er dette et «gammelt» krav i norsk fagbevegelse, men med den utviklingen som har vært i Europa den siste tida er det vel på tide å reise kravet med mer offensiv styrke! Og ikke bare fagbevegelsen må stille seg bak kravet – de politiske partiene må følge opp!

Kilder: Etui. Promoting collective bargaining in public procurement, 2025

UNI: No public contract without collective agreement, 2025

«Samling i bønn!»

Står Telemarksmodellen for fall?

Telemarksmodellen, sammen med Skien- og Porsgrunnsmodellen, har vært viktige i kampen mot sosial dumping, sier Roald Stykket, leder i Fellesforbundet avdeling 8 Telemark. (Foto: Håvard Sæbø/Magasinet for Fagorganiserte)

Tekst: Petter Vellesen

I juni skal Fylkestinget i Telemark behandle et forslag angående revisjon av seriøsitetsbestemmelsene. «De til enhver tid gjeldende omforente seriøsitetsbestemmelser utarbeidet i fellesskap av Fellesforbundet, NHO Byggenæringen, KS og Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) skal inntas i bygge og anleggskontrakter over nasjonal terskelverdi.» En lang og knudrete setning, som vanlig fra byråkratiet, men hva betyr dette egentlig? Har ikke fylket en seriøsitetsmodell fra før – den berømte og velkjente «Telemarksmodellen», som har vært forbilde for flere seriøsitetsmodeller i landet vårt.

Vi spør Roald Stykket, fagforeningsleder i Fellesforbundet avdeling 8 Telemark.

– Dette betyr at Telemarksmodellen forsvinner! Saksframlegget konkluderer med at de bestemmelsene som seinest ble vedtatt av fylkestinget i Vestfold og Telemark i 2020, altså populært kalt Telemarksmodellen – oppheves!

– Men hvorfor gjør de dette? Er det ikke sånn at Telemarksmodellen har vært en god reklame for fylket og en garantist for at seriøsiteten opprettholdes?

– Jeg tror at fylkesadministrasjonen mener at Telemarksmodellen er for streng. De viser for eksempel til et brev fra næringsminister Cecilie Myrseth, hvor det legges vekt på at kontraktsvilkårene bør være «balanserte» og gjenkjennelige. Det sies at man da vil få bred deltakelse i konkurransen. Ministeren vi altså ha mer konkurranse gjennom å senke vilkårene. For meg høres det ut som «samling i bønn»!

– Hva er forskjellene på Telemarksmodellen og dette forslaget?

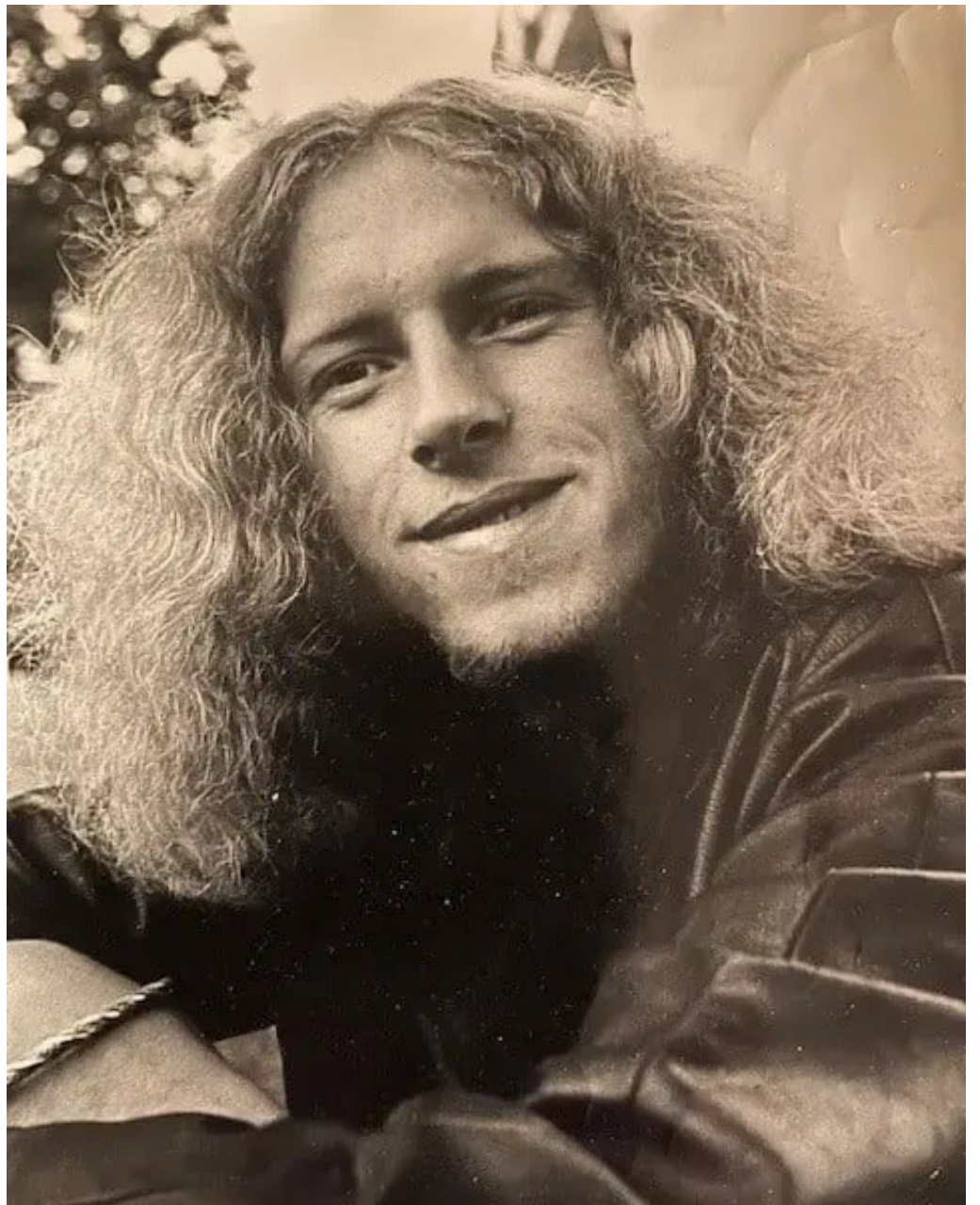
– I Telemarksmodellen stilles det blant annet krav til 80% fagarbeidere, mens det nye forslaget godtar 50%. Vi mener også at kravet til lønns- og arbeidsvilkår er svakere i det nye forslaget, og kravet om fast ansettelse er falt helt ut.

– Hva gjør dere i Fellesforbundet i Telemark nå? Telemarksmodellen har jo vært et prestisjeprojekt for dere også, sammen med Skiens- og Porsgrunnsmodellen.

– Nå jobber vi inn mot politikerne og de politiske partiene for å få et flertall mot forslaget. Dessverre ser det nå ut til at Senterpartiet har falt ned på gal side. Vi jobber også med et «kompromissforslag» som skal dempe de verste utslagene. Hvis DFØ-prosjektet får gjennomslag i fylket, vil i hvert fall ikke Avdeling 8 kvittere ut denne. Da er Telemarksmodellen død.

Vi har også hørt at Oslo-modellen står framfor en «gjennomgang». I byråkratspråket er det visstnok slik at «revisjon» er mer gjennomgripende enn gjennomgang, men vi frykter allikevel at Oslo-modellen svekkes. Argumentasjonen er ofte at når «de omforente seriøsitetsreglene» er bra nok for noen, er de brukbare for alle. I bunn og grunn ligger tankegangen om at det må mer konkurranse til for å senke prisene, og for å få flere med i konkurransen må vi lempe på kravene. På godt norsk kalles dette «samling i bønn», akkurat som Roald Stykket sier!

(Når dere leser dette er vedtaket gjort, men Byggningsarbeiderens produksjonstid gjør at vi ikke kan bringe resultatet. Følg med i dagspressen og på www.byggningsarbeider.no)

-Det blei brent mye bråte 1. mai

Håkon Straume takker for seg etter 40 år i LO Asker og Bærum

Tekst og foto: Petter Vellesen

-For fagets vedkommende er det nok den teknologiske utviklingen som har utgjort den største forandringen, sier Håkon Straume. -Vi bygde jo for hånd, med håndverktøy. Det første vi måtte gjøre når vi begynte på en ny jobb var å snekre en krakk, verktøykasse og gjærkasse. Elektriske gjærsager hadde vi jo ikke, det var bakksaga som gjaldt. Det er noen som har vært skeptiske til denne utviklinga. Når det kom driller til å skru gips, og magasindriller for eksempel, var det en del som nekta å ta det verktøyet i bruk, i alle fall dersom akkordprisen ble satt ned. Men stort sett har de tekniske hjelpemidlene letta arbeidet.

På siste årsmøte i LO Asker og Bærum takket Håkon Straume for seg. Da hadde han vært styremedlem, nestleder og en kort tid leder i LO Asker og Bærum i 40 år, som representant for bygningsarbeiderforeningene. Som nestleder hadde han ansvaret for å arrangere 1. mai i Asker etter at kontoret flyttet dit.

Men før han ble innvalgt i det som en gang het Bærum Faglige Samorganisasjon, hadde han allerede lang fartstid som tømrer.

- Etter at jeg i noen år hadde hatt et mangslungent yrkesliv, blant annet som hjemmehjelp, begynte jeg som hjelpetømrer - som det het den gangen - i Ragnar Evensen AS i 1979. Men før sommeren ble det dårlig med arbeid, så en del av oss ble permittert. Da var det like greit å gå til «naboen», som var entreprenøren Byggholt AS, som holdt til på Rud.

- Den gangen var det jo vanligere å bytte firma ofte, både frivillig og ufrivillig, men du ble jo værende i Byggholt?

- Ja, jeg har jobbet i bedriften hele yrkeslivet siden. Nå går jeg av med pensjon, så det har vel vært 46 år i samme firma. Jeg har overlevd flere oppkjøp og navneendringer. Nå heter bedriften JM Norge AS og ligger på Lilleaker. Når jeg hadde opparbeidet den nødvendige praksisen i Byggholt gikk jeg opp til svenneprøven som privatist og siden har jeg jobba på byggeplasser i hele Osloområdet.

- Men om jeg kjenner deg rett tok det ikke lang tid før du ble tillitsvalgt?

- Den gang var det jo ikke helt det samme systemet som i dag, med klubber og sånn, men det var en ordning med plasstillitsvalgte og hovedtillitsvalgt. Jeg kom med som plasstillitsvalgt i 1983.

- Og så har du jo altså vært representant i den lokale LO-organisasjonen i 40 år.

- Ja, det er vel ikke helt sant, for til å begynne med, da det het Bærum Samorg, var det så store partipolitiske stridigheter mellom AP og NKP at jeg tok en liten pause. Den gangen var det jo to bygningsarbeiderforeninger i Bærum, Tømrerne og Bærum Stein og Jord, og det var partistrid der også. Tømrerne var Arbeiderpartiet mens Stein og Jord lå lenger til venstre.

En av de viktigste jobbene i LO-organisasjonen var jo å arrangere 1. mai-tog, men jammen kom det til splittelse der også. En tid var det hele tre tog i Bærum, LO hadde sitt, Arbeiderpartiet hadde eget og så var det Faglig 1. maifront. Etter hvert klarte vi jo å samle det hele slik at alle sluttet opp om LO-toget. Vi gikk fra Bekkestua til Birkelunden. Toget

Håkon Straume har jobbet i samme firma i snart 50 år.

På 1990-tallet gikk 1. mai-toget i Bærum fra Bekkestua til Birkelunden (foto: Privat)

Det var en ung kar som begynte i Byggholt på 1970-tallet (foto: Privat)

gikk villaveiene, og da ble det brent mye bråte i hagene der! Vi måtte kjempe oss gjennom røyken fra bråtebrannene.

– Ja, Bærum er vel ganske konservativt. Men det har jo vært en stor arbeiderklasse i bygda?

– Ja, i Samorg var vi for eksempel på befaring oppover i dalen mot Skui, og der lå det mye industri så seint som på 1980- og 90-tallet, og mange av klubbene der var ganske radikale, Stål & Stil for eksempel. En av oppgavene til LO i Asker og Bærum har jo vært å drifte lokale Folkets Hus. Nå er det vel bare Folkets Hus i Sandvika igjen, men det har jo vært mange Folkets Hus i Bærum, to på Høvik, på Haslum og på Lysaker.

Ellers drev vi en del med utbyggingsaker. Vi var en del involvert i Fornebu-utbygginga til å begynne med, men det opphørte etter hvert.

– Når det gjelder eiendoms- og boligutvikling har du vel også interesser som tillitsvalgt for en stor boligprodusent?

– Når det ble aktuelt med utbygging på Fornebu ble det spørsmål om vi – bedriften Byggholt AS – skulle engasjere oss der. Da bestemte direktøren at det skulle vi holde oss unna, for der var det bare spekulanter som dreiv.

Går vi enda lenger tilbake, var ikke bedriften så bekymra for forhåndssalg av boliger. Det var produksjonen som var det styrende, og den ble planlagt lang tid i forveien. Vi visste at når vi var ferdig på en byggeplass skulle vi over på neste. Mannskapsplanleggeren hadde full oversikt, gjerne flere år framover og stort sett flytta hele arbeidslaget over.

– Dere jobba vel akkord? Det var jo det som var hovedlønssystemet i byggebransjen på den tida.

– Vi jobba akkord. Vi var jo avhengige av dyktig lagbaser, og noen av de beste akkordlagene styrte mer eller mindre byggeplassene. Det var jo hele tida småtvister om priser, dagtid og sånt, men det ble jo løst der og da. I dag er det minimalt med styring nedenfra! Hvis JM Norge skulle tenke seg å gå tilbake til akkord er vi rett og slett ikke rigga for det.

– Selv om dere har fast månedslønn i dag har dere vel en form for produktivitetssystem?

– Det sies det er såkalt Lean Production – men det er ikke det! Det er

altfor trange tidsrammer og for mange flaskehalsar til at vi skal få til noen god produksjonsflyt. Dessuten ser det ikke ut til at bedriftene er så opptatt av produktivitet. Det er mer fokus på korte byggetider. Vi får høre at arbeidslønnene utgjør mindre enn 20% av kostnadene. Da er det ikke så mye å hente på noen få prosent produktivitetsøkning. Entreprenørene og utbyggerne tjener mye mer på «flyttingen av penger.»

En av de tingene jeg er stolt over å ha fått til som tillitsvalgt er at de ansatte er blitt representert i styret i bedriften, og til å begynne med var det jeg som var de ansattes representant. Da markerte jeg ganske sterkt at vi var mot den sterke markedstilpassinga, altså at det var markedet som skulle styre produksjonen, og ikke behovet.

– Da er vi tilbake til boligmarkedet. Hvordan fungerer markedet i dag?

– Det er i hvert fall åpenbart at i det reguleringene forsvant, fløy prisene i været. Og det er stadig flere som skal tjene penger på at folk skal ha et sted å bo. Se bare på det enorme, private byråkratiet som har vokst fram. Det har mer å bety for boligprisene enn det kommunale byråkratiet, som ofte brukes som en syndebukk. Selv om det jo kan hevdes at dette har oppstått som svar på offentlig byråkrati og økningen av regelverket. Det hendte også tidligere at vi lånte ut arkitekter og ingeniører for å hjelpe til å ta køen i saksbehandlingen av reguleringsplaner.

– Det er bare å se på min egen bedrift. En gang i tida var vi sju håndverkere på én funksjonær. Ved en lokal forhandling ble det lagt fram tall for omsetningen pr. ansatt, og pr. funksjonær. Og summen for funksjonærer ble jo selvfølgelig mye høyere. Det provoserte meg til å regne ut omsetningen pr. fagarbeider, og den var heller ikke så gæren. I den forbindelse må det påpekes at vi gjorde mer av produksjonen selv.

Nå er det flere funksjonærer enn det er fagarbeidere! Møtelokalene på hovedkontoret er alltid fulle, og en kan jo lure på hva de egentlig har møte om! Men når det er sagt har vi alltid hatt et godt forhold til ledelsen både i Byggholt og i JM Norge. Vi har selvsagt harde forhandlinger, for eksempel når det gjelder lønn, og en og annen oppsigelsesak har vi også hatt, men det har vært ryddige forhold. Ellers hadde jeg ikke blitt der i nesten 50 år.

Ugur Calis er nybakt klubbleder i JM, men har god erfaring fra tillitsvalgsarbeid

Ny klubbleder i JM-klubben

Tekst og foto: Rune Ask

Bygningsarbeiderens utegående reporter har endelig klart å få audiens hos nyvalgt Klubbleder i JM.

Ugur Calis har overtatt klubba etter Egil Dahl og Håkon Straume som begge går av med pensjon. Ugur er fagutdannet betongarbeider/forskalingssnekker. Han er 38 år gift og har to barn. En sønn og en datter.

– Blir det bygningsarbeidere av noen av dem?

– Det kan jo hende de vil gå i pappas fotspor, men det skal de få bestemme selv.

Han er født i Norge, men det var hans farfar som dro til Norge som arbeidsinnvandrer på 70 tallet. Hans far var 12 år da han kom til Norge. Ugur startet læretiden sin hos OKK AS. De ble senere kjøpt opp av NCC. Der ble han valgt som tillitsvalgt/klubbleder i Drammensavdelingen i fem år. Han begynte i JM i 2019, så han er jo ingen novise når han overtar klubba hos JM.

– Hvorfor valgte du bygningsarbeider?

– Det var et yrkesskolebesøk som fikk meg dit. Jeg hadde egentlig tenkt å bli tømrer. Men han som var der fra betongfagene overbeviste meg om at det var det sikreste for å få både lærlingeplass og jobb etter læretiden, så da valgte jeg det.

– Men tillitsvalgt da, hvorfor ble du interessert i det?

– Jeg har alltid likt å hjelpe andre så, da ble det ett naturlig valg, jeg var «dum» nok til å rekke opp handa når jeg ble spurt. Jeg synes jo det er spennende med alle typer forhandlinger med arbeidsgiver. Nå er vi midt oppe i lokale forhandlinger, og det gleder jeg meg til å ta fatt på. Jeg har jo med meg ett veldig godt styre, som består av helt ferske folk og noen med god erfaring, så jeg gleder meg til å ta fatt på jobben.

Vi ønsker Ugur og det nye styret lykke til med det fremtidige arbeidet.

Ugur har tlf nr: 45213543

E post: ugur_c@outlook.com

.....
Illustrasjonsbilde.
Foto: Petter Vellesen

Fellesforbundet avd 600 Bygningsarbeidernes Fagforening fattet en rekke uttalelser på årsmøtet, blant annet denne om bolig.

I uttalelsen ba vi om at det måtte settes av midler til utleieboliger til vanskeligstilte allerede i Revidert Nasjonalbudsjett. Vi er skuffa over at de rød-grønne ikke kunne innfri dette kravet!

Vi er derimot fornøyde med at låneramma til Husbanken økes med 2 milliarder kroner. Det vil ikke føre til at regjeringa kan innfri sitt

hårete løfte om 130 000 nye boliger innen 2030, men det vil skape mer aktivitet i byggebransjen, så får vi sette vår lit til at det blir fulgt opp i statsbudsjettet til høsten. Dessuten applauderer vi vedtaket om at regjeringen skal «utrede modeller for leie som kan supplere, og ikke konkurrere med, den norske eierlinjen.» Det vises her til Leieboerforeningens utredninger om leiesamvirke.

Alle må ha rett til bolig!

Boligpolitikken i Norge har blitt helt markeds-tilpassa og tatt ut av politisk styring. Det har ført til at vi har kommet i en situasjon hvor arbeidsfolk med vanlig inntekt ikke har råd til å kjøpe seg en bolig i Oslo. Alternativene har vært å bosette seg langt unna arbeidsplassene, med det medfører av reisetid og -utgifter og uheldige miljøkonsekvenser, eller å satse på utleiemarkedet.

Nå er utviklingen i ferd med å skru seg ennå hardere til. Antall bostedsløse i Norge har økt betydelig de siste årene. Det er nå over 7300 husstander som har tilhold i midlertidige boforhold – det høyeste tallet noensinne! I Oslo og Bergen har antallet doblet seg på fire år. Det helt nye er at dette rammer «helt

vanlige folk» som ikke mottar noen form for sosialhjelp. I 2025 var det 666 barnefamilier som sto uten noe sted å bo!

Dette viser at mangelen på boligpolitiske tiltak i Norge fører til store velferds- og ulikhetsproblemer. Fellesforbundet avd 600 Bygningsarbeidernes Fagforening mener fortsatt at det må satses på ikke-kommersielle utleieboliger, men på umiddelbar sikt må vi gjøre noe med den prekære situasjonen vi er inne i.

Kommunene må få midler til å fremskaffe flere boliger og allerede i revidert nasjonalbudsjett må det settes av midler slik at Husbanken kan gi tilskudd til utleieboliger for vanskeligstilte.

Årsmøtet mener at vi må ha en boligpolitikk som gjør at folk kan bo uten å søke hjelp fra det offentlige, men de nærmest eksplosive husleieøkningene vi ser i dag gjør at bostøtteordningen ikke strekker til. Bostøtteordningen må økes og utvides til å gjelde flere.

Til neste år er det varslet at det vil komme en ny husleielov. Arbeidet med denne loven har dessverre tatt alt for lang tid, men det er uansett viktig at loven innrettes på å være en lov som ivaretar leieboernes interesser, og ikke «later som» om leieboer og husvert er sidestilt. Slik utleiemarkedet utvikler seg er det dessverre ikke vanskelig å se hvem som er den svake parten i et utleieforhold.

Innlegg

Vi har fått dette innlegget av en av våre lesere:

«For de minuttene viste meg hva jeg egentlig lengter etter: Mer tid som ikke er kaotisk. Mer rom i livet – ikke nødvendigvis mer luksus. Mindre stress, mer kontroll. Og en økonomi som jobber for oss, ikke holder oss fast.»

Frihet til å bo – ikke bare til å eie

Da Norsk Tipping i sommer feilaktig gjorde tusenvis av nordmenn til «millionærer» i noen korte minutter, skrev Silvia Kligen Bagaas et innlegg i Aftenposten som mange kjente seg igjen i. Hun beskrev ikke luksusdrømmer, men noe langt mer grunnleggende:

«For de minuttene viste meg hva jeg egentlig lengter etter: Mer tid som ikke er kaotisk. Mer rom i livet – ikke nødvendigvis mer luksus. Mindre stress, mer kontroll. Og en økonomi som jobber for oss, ikke holder oss fast.»

Det hun setter ord på, er ikke et individuelt savn. Det er et strukturelt problem.

For boligmarkedet i Norge – og særlig i Oslo – fratar i dag både unge og eldre nettopp denne følelsen av frihet.

Unge presses inn i ekstrem gjeld for å komme inn på boligmarkedet. De som ikke slipper til, møter et leiemarked preget av høye priser, korte kontrakter og liten forutsigbarhet. For mange oppleves valget brutalt: enten livslang gjeld eller permanent utrygghet.

Er det virkelig dette vårt samfunn skal levere?

Boligpolitikken burde gi trygghet, stabilitet og mulighet til å leve gode liv. I stedet har vi bygget et system der økonomisk stress er normaltilstanden – og der bolig ikke først og fremst er et hjem, men et investeringsobjekt.

Samtidig har det vokst frem et stigma rundt det å ikke eie. Å leie forbindes med midlertidighet, manglende ansvar og sosial nedadstigning. Slik er det ikke i store deler av Europa.

I Wien eier eller kontrollerer kommunen og ideelle aktører majoriteten av boligene. Rundt 60 prosent av byens innbyggere bor i regulerte leieboliger. Å leie er normalt, trygt og sosialt akseptert – også for middelklassen. Resultatet er lavere bokostnader, mindre gjeld og større sosial stabilitet.

I Tyskland og Nederland er lange leiekontrakter og sterke leietakerrettigheter normen. Mange blir boende i samme leiebolig hele livet. I Danmark har man sterke allmenne boligforeninger som kombinerer profesjonell drift med fellesskap og blandede nabolag. Felles for disse landene er at bolig betraktes som infrastruktur – ikke som spekulasjon.

I Norge valgte vi en annen vei. Etter krigen bygget vi også fellesskapsløsninger. Men gradvis ble boligpolitikken privatisert. Skattefordeler, deregulering og en sterk eierlinje gjorde boligeierskap til normen. Den som eier, har «lykkes». Den som leier, har ikke kommet helt dit ennå.

Spørsmålet er om dette fortsatt tjener oss.

Kanskje må vi våge å snu perspektivet. Målet kan ikke være at alle skal eie mest mulig bolig. Målet må være at flest mulig kan leve gode, trygge liv – med tid, overskudd og tilhørighet.

Et mulig svar ligger i nye boformer som allerede er godt utprøvd internasjonalt: små, frivillige fellesskap der mennesker går sammen om hvordan de vil bo. Ikke som et sosialt eksperiment, men som et alternativ til både gjeldsfellen og det utrygge leiemarkedet.

For å få dette til i Norge, trenger vi et sterkere offentlig grep. Et statlig boligfond kan kjøpe tomter, bygge boliger og eie dem langsiktig – uten profittkrav. Fondet kan sikre kostnadsbasert leie, lange kontrakter og profesjonell forvaltning, samtidig som beboerne får medvirkning og tilhørighet.

Dette handler ikke om å erstatte eierskap, men om å gjenreise leie som et fullverdig, verdig og trygt valg. Uten stigma. Uten økonomisk utrygghet.

Kanskje er tiden inne for å ta Silvia Kligen Bagaas sine minutter på alvor.

For de viste oss noe viktig: at frihet i hverdagen ikke handler om rikdom – men om trygghet, kontroll og rom til å leve gode liv.

La oss bygge et boligsystem som gir oss nettopp det.

*Jostein Bjørndal,
Sivilarkitekt, 4B Arkitekter*

Ny leder i Byggnads

Tekst: Petter Vellesen

På landsmøtet i slutten av mai ble Kim Söderström valgt til ny leder av Byggnads, det svenske bygningsarbeiderforbundet. Opptakten til valget var svært dramatisk.

Forbundet har i en tid vært rammet av en intern strid, etter at forbundssekretæren Jacob Wagner ble avsatt i desember. Han skulle angivelig ha brukt en ekstern kursholder som behandlet kvinnelige forbundsmedlemmer dårlig. Kim Söderström, som satt som leder, tok Jacob Wagners parti, i strid med flertallet i ledelsen. Valgkomiteen innstilte på en annen person som ny leder. Dette var svært oppsiktsvekkende, i og med at Söderström var sittende leder og villig til å ta gjenvalg.

Landsmøtet ville det altså annerledes og valgte Söderström med relativt god margin, 82 mot 71 stemmer. Det er som sagt spesielt at valgkomiteen ikke foreslår gjenvalg, men det er også uvanlig at forsamlingen stemmer ned valgkomiteens forslag. Det er tydelig at Byggnads framstår som temmelig splittet etter dette landsmøtet.

Konflikten rundt Jacob Wagners avgang dreier seg nok om noe mer enn en metoo-sak. De fleste ser vel dette som en konflikt mellom to linjer i fagbevegelsen, den ene, som Wagner og Söderström står for, går inn for en mer kjempende fagbevegelse, i alle fall legger de vekt på studier og medlemsdeltakelse. Den andre fløyen tilhører fagbyråkratiet som ikke er særlig glad i aktivisme og grasrotbevegelse. Det skal bli spennende å se hvilken vei Byggnads velger.

Kim Söderström ble valgt til leder i Byggnads, tvert i mot valgkomiteens innstilling.

Dansk fagbevegelse presser fram strengere regler mot sosial dumping

Tekst og foto: Rune Eltard-Sørensen

København har de siste månedene blitt et laboratorium for nye tiltak mot sosial dumping, arbeidskriminalitet og farlige arbeidsforhold i byggebransjen. Bak flere av de politiske gjennombruddene står den københavnske paraplyorganisasjonen Byggefagenes Samvirke, som gjennom tett samarbeid med fagbevegelsen og progressive politikere har fått gjennomslag for konkrete forbedringer for bygningsarbeidere.

Mens debatten om sosial dumping og useriøse aktører fortsetter i både Danmark og Norge, har den danske fagbevegelsen de siste årene satset stadig mer offensivt på politisk påvirkning. Særlig i København har samarbeidet mellom fagforeninger og lokalpolitikere resultert i nye tiltak som skal styrke kontrollen med offentlige byggeprosjekter, begrense lange entreprenørkjeder og forbedre arbeidsmiljøet på byggeplassene.

For norske fagforeningsfolk kan utviklingen være ekstra interessant fordi flere av tiltakene bygger videre på erfaringer fra Norge – samtidig som danskene nå går egne veier.

Erfaringene fra Oslo-modellen og det norske arbeidet mot useriøse aktører har senere blitt trukket fram som en viktig inspirasjonskilde i København.

Vil begrense entreprenørkjedene

Et av de viktigste nye tiltakene i København er en politisk beslutning om strengere kontroll med underentreprenører på kommunale byggeprosjekter.

Bakgrunnen er erfaringer fra kommunens egen kontrollenhet mot sosial dumping. Kontrollene viser at de fleste bruddene på tariffavtaler, arbeidsklausuler og arbeidsmiljøregler skjer langt nede i entreprenørkjedene.

Derfor må hovedentreprenører i framtiden søke kommunen om godkjenning før de kan bruke underentreprenører på kommunale prosjekter.

– Dette er uten tvil et viktig skritt mot underbetaling og dårlige arbeidsvilkår, som vi altfor ofte ser i den københavnske bygge-

bransjen, sier Henrik Juul Rasmussen, leder i Byggefagenes Samvirke.

Tiltaket er inspirert av blant annet Oslo-modellen, der antallet ledd i entreprenørkjedene er begrenset for å gjøre kontrollen enklere og motvirke arbeidslivskriminalitet.

I Danmark har fagbevegelsen lenge advart om at lange kjeder av underleverandører brukes til å skjule sosial dumping, hvitvasking og ulovlig arbeidskraft. I en felles henvendelse til Københavns rådhus beskrev fagforeningene også trusler, vold og organisert kriminalitet i deler av byggebransjen.

Offentlige penger skal ikke finansiere sosial dumping

Tiltakene i København er tett knyttet til kampanjen «Retfærdighed for Fællesskabets Penge» som Byggefagenes Samvirke driver sammen med FH Hovedstaden – den danske LO-organisasjonen i hovedstadsområdet.

Kampanjen retter søkelyset mot hvordan kommuner, regioner og offentlige selskaper bruker milliarder på byggeprosjekter hvert år, samtidig som useriøse selskaper fortsatt vinner kontrakter.

Fagbevegelsen krever derfor sterkere arbeidsklausuler, bedre kontroll og harde sanksjoner mot selskaper som driver med sosial dumping eller arbeidslivskriminalitet.

Blant forslagene er:

- sterkere kontrollenheter etter modell fra København,
- ID-kort på byggeplasser,
- begrensning av entreprenørkjeder,
- bedre adgang for fagforeninger til byggeplassene,
- utestenging av selskaper som bryter arbeidslivsregler,
- strengere kontroll med selskaper som leverer unormalt lave anbud.

Københavns kommunale kontrollenhet trekkes fram som et forbilde. Enheten arbeider med risikobaserte og uanmeldte kontroller på byggeplasser og har ifølge fagbevegelsen avdekket omfattende brudd på arbeidsklausuler og tariffavtaler.

– Når fellellskapetets penger er i spill, må det være klausuler, kontroll og konsekvenser, sier Henrik Juul Rasmussen.

.....
 – Når fellesskapets penger er i spill, må det være klausuler, kontroll og konsekvenser, sier Henrik Juul Rasmussen, leder i Byggefagenes Samvirke.

Ny asbestavtale vekker oppsikt

Samtidig har Byggefagenes Samvirke fått gjennomslag for en helt ny type arbeidsmiljøavtale med Region Hovedstaden, som har ansvar for sykehus og store offentlige byggeprosjekter i København-området.

Avtalen ble underskrevet våren 2026 og beskrives som den første av sitt slag i Danmark.

Bakgrunnen er flere alvorlige saker om asbesteksponering på danske sykehusprosjekter, blant annet ved Herlev sykehus, der håndverkere ifølge danske medier jobbet under farlige forhold selv etter at asbest var oppdaget.

Den nye avtalen forplikter regionen til å gjennomføre systematiske miljøscreeninger før renoveringsarbeid settes i gang. Samtidig blir opplæring i håndtering av asbest og andre miljøfarlige stoffer obligatorisk for prosjektledere og mellomledere.

Målet er at både byggherre og entreprenører skal ha full oversikt over risikoene før arbeidet starter.

– Det er fortsatt altfor mange bygningsarbeidere som utsettes for asbest. Derfor er det viktig at en stor offentlig byggherre nå går foran og tar større ansvar, sier Christian Ingebrekt, leder for arbeidsmiljøutvalget i Byggefagenes Samvirke.

Også her kan norske erfaringer spores i debatten. I Norge har kampen mot asbest og arbeidslivskriminalitet lenge vært høyt prioritert i byggefagene, og flere danske fagforeningsfolk peker på at offentlig ansvar og systematisk kontroll må styrkes ytterligere.

Både Henrik Juul Rasmussen og Christian Ingebrekt fra Byggefagenes Samvirke deltok dessuten på den nordiske storbykonferansen i Oslo i oktober 2025, arrangert av Bygningsarbeidernes Fagforening.

Her diskuterte fagforeningsrepresentanter fra de nordiske hovedstedene nettopp hvordan man kan styrke kampen mot sosial dumping, arbeidslivskriminalitet og farlige arbeidsforhold i byggebransjen.

Politisk fagforeningsarbeid gir resultater

Ifølge Byggefagenes Samvirke er de nye tiltakene resultatet av langsiktig politisk påvirkningsarbeid.

Før det siste kommunevalget møtte organisasjonen flere sentrale politikere fra venstresiden til et eget dialogmøte om arbeidsmiljø,

social dumping og kontroll på byggeplassene. Etter valget fikk flere av politikerne sentrale verv i København kommune – og flere av forslagene fra fagbevegelsen er nå blitt til konkret politikk.

Utviklingen viser hvordan dansk fagbevegelse i økende grad kombinerer klassisk faglig arbeid med målrettet politisk lobbyvirksomhet.

For norske bygningsarbeidere er det mye som virker kjent: kampen mot sosial dumping, lange entreprenørkjeder og useriøse selskaper er også en sentral konflikt i Norge.

Forskjellen er kanskje at danske fagforeninger nå forsøker å gjøre kommuner og regioner til mer aktive redskaper i kampen mot arbeidslivskriminalitet – med København som det tydeligste eksempelet hittil.

Oslo-modellen og det norske arbeidet mot useriøse aktører har vært en viktig inspirasjonskilde for arbeidet i København. Henrik Rasmussen holder innlegg på Nordisk Storbykonferanse i Oslo 2024.

Brakkeaksjonen:

Kampen for anstendige forhold stopper ikke ved byggegjerdet

Tekst: Bård Bjerkeli

Når vi snakker om kampen for et seriøst arbeidsliv i byggebransjen, handler det ofte om lønn, arbeidstid, innleie, sosial dumping og HMS. Det er viktige saker som fortjener oppmerksomhet. Samtidig finnes det en del av arbeidsmiljøet som altfor ofte blir glemt, helt til problemene blir så store at de ikke lenger kan ignoreres: forholdene i skiftebrakker, spiserom og øvrige velferdsfasiliteter på byggeplassene.

Gjennom Brakkeaksjonen har Byggningsarbeidernes Fagforening satt søkelyset på en utvikling som mange medlemmer har registrert over flere år. Altfor mange byggeplasser holder ikke den standarden som våre medlemmer har krav på gjennom Fellesoverenskomsten for byggfag og arbeidsmiljøregelverket. Dette er ikke en kamp for luksus. Det handler om grunnleggende respekt for dem som utfører arbeidet.

Rettigheter som er kjempet fram

De fasilitetene vi i dag finner på norske byggeplasser, er ikke et resultat av arbeidsgivernes velvilje. De er resultatet av mange tiårs faglig kamp. Generasjoner av bygningsarbeidere har kjempet fram retten til ordentlige garderober, spiserom, vaskemuligheter og hvilerom. De har forstått at arbeidsdagen ikke bare består av timene ute på byggeplassen,

Når vi snakker om kampen for et seriøst arbeidsliv i byggebransjen, handler det ofte om lønn, arbeidstid, innleie, sosial dumping og HMS. Det er viktige saker som fortjener oppmerksomhet. Samtidig finnes det en del av arbeidsmiljøet som altfor ofte blir glemt, helt til problemene blir så store at de ikke lenger kan ignoreres: forholdene i skiftebrakker, spiserom og øvrige velferdsfasiliteter på byggeplassene.

men også av muligheten til å skifte klær under verdige forhold, spise i et rent miljø og ivareta egen hygiene. Derfor inneholder Fellesoverenskomsten bestemmelser om standarden på slike fasiliteter. Kravene handler blant annet om at det skal finnes tilfredsstillende garderobeforhold, tilstrekkelig plass til skifting, oppbevaring av klær, forsvarlige spiseplasser og nødvendige sanitære fasiliteter.

Disse bestemmelsene er ikke tatt inn i overenskomsten fordi noen syntes det ville være hyggelig. De står der fordi tidligere generasjoner av fagorganiserte arbeidere visste at gode arbeidsforhold ikke kommer av seg selv.

Stadig flere eksempler på forfall

Tilbakemeldingene fra byggeplasser rundt omkring i Oslo-området viser at det fortsatt er behov for å holde trykket oppe. Våre tillitsvalgte og verneombud rapporterer om garderober som er for små i forhold til antall ansatte. Om spisebrakker som brukes til lagring av utstyr og materialer. Om mangelfullt renhold. Om ventilasjon som ikke fungerer tilfredsstillende. Om skitne toalettforhold og fasiliteter som ikke er dimensjonert for den bemanningen som faktisk er på prosjektet.

I mange tilfeller er ikke problemene dramatiske hver for seg. Men summen av mange små avvik skaper en utvikling som ingen bør være komfortable med.

For det er nettopp slik standarder svekkes. Ikke gjennom store og åpne angrep på rettighetene våre, men gjennom at små brudd blir akseptert. At avvik ikke blir påpekt. At mangler får fortsette fordi det alltid finnes viktigere saker å ta tak i.

Det som ikke forsvares, forsvinner

En av de største utfordringene fagbevegelsen står overfor er forestillingen om at enkelte rettigheter er så godt etablert at de ikke trenger å forsvares.

Historien viser det motsatte. Når bestemmelser ikke brukes aktivt, begynner de gradvis å miste sin betydning. Dersom arbeidsgivere år etter år kan unnlate å oppfylle bestemmelser uten reaksjoner, skapes det en oppfatning av at kravene ikke er viktige. På sikt kan dette få konsekvenser langt utover den enkelte byggeplass.

Bestemmelser som ikke håndheves i praksis, blir lettere å utfordre ved senere tariffoppgjør. Det som i dag framstår som en selvfølge, kan om få år bli presentert som unødvendige eller kostnadsdrivende krav. Derfor handler Brakkeaksjonen ikke bare om dagens forhold. Den handler om å sikre at framtidens bygningsarbeidere skal ha de samme rettighetene som vi har i dag.

Verneombud og tillitsvalgte er nøkkelen

Ingen kampanje eller tariffbestemmelse kan erstatte arbeidet som gjøres ute på den

Lønstjuveri for store summer

enkelte arbeidsplass. Verneombud og tillitsvalgte spiller en avgjørende rolle i arbeidet med å sikre at bestemmelsene etterleves. Det er de som ser forholdene på nært hold. Det er de som kan registrere mangler, dokumentere avvik og kreve forbedringer.

Dessverre ser vi at mange forhold aldri blir tatt opp. Ikke nødvendigvis fordi folk ikke bryr seg, men fordi man blir vant til forholdene. Mange tenker at det ikke er verdt å lage en sak av en garderobe som er litt for trang eller et spiserom som kunne vært bedre. Men dersom ingen reagerer på små avvik, blir det heller ingen grenser for hvor langt standarden kan presses. Derfor må tillitsvalgte og verneombud fortsette å stille krav. Ikke bare når forholdene er direkte uforsvarlige, men også når de avviker fra det som faktisk er avtalt.

Kvinnegarderober – bransjens vedvarende problem

Et område hvor byggebransjen fortsatt har et betydelig forbedringspotensial, er tilretteleggingen for kvinnelige arbeidstakere. Gjennom flere år har både arbeidsgivere, myndigheter og fagbevegelsen understreket behovet for å rekruttere flere kvinner til byggfagene. Likevel ser vi altfor ofte at byggeplasser etableres uten tilfredsstillende garderobeløsninger for kvinner. I enkelte tilfeller mangler egne garderober helt. Andre steder blir det improvisert med midlertidige løsninger som verken ivaretar personvern eller verdighet.

Dette sender et uheldig signal til kvinnelige fagarbeidere og lærlinger. Hvis byggebransjen mener alvor med ønsket om å bli mer inkluderende, må den også sørge for at de praktiske forholdene er på plass. Egne garderober og tilfredsstillende fasiliteter for kvinner er ikke et særkrav. Det er en grunnleggende forutsetning for et moderne arbeidsliv.

En kamp om respekt

Brakkeaksjonen handler i bunn og grunn om respekt. Respekt for fagarbeiderne som bygger byen. Respekt for tariffavtalene som er framforhandlet gjennom generasjoner. Respekt for HMS-arbeidet som skal beskytte arbeidstakerne. Og respekt for alle som velger en framtid i byggebransjen. Når vi krever ordentlige garderober, rene spiserom og tilfredsstillende velferdsfasiliteter, handler det ikke om komfort. Det handler om verdighet.

Bygningsarbeidernes Fagforening kommer derfor til å fortsette arbeidet med å dokumentere forholdene ute på byggeplassene og stille krav der standarden ikke er god nok.

For erfaringen er enkel:

Rettigheter som brukes, blir stående.
Rettigheter som forsvarer, blir videreført.
Men rettigheter som ingen følger opp, står alltid i fare for å forsvinne.

Tekst: Lars Mamen, Fair Play Bygg Oslo og omegn

Lønstjuveri er meir utbreitt enn folk trur. I delar av arbeidslivet er det sjeldan at folk får rett løn. Men få saker blir etterforska av politiet. Dette er alvorleg, fordi tjuveri berre kan skje når ein samtidig misbrukar makt – ingen vil vel arbeide gratis i denne delen av arbeidslivet. Lønstjuveri skjer når kriminelle etablerer seg i arbeidslivet, og lønstjuveriet er berre ein av metodane desse bruker for å maksimere kriminelt utbytte.

Fair Play Bygg Oslo og omegn leverer mange saker om lønstjuveri. Det ser ut for oss som om dette er den mest brukte metoden for a-krim. Over tid har vi levert fleire hundre saker med lønstjuveri. Ofte er det tre-fire arbeidstakarar i kvar sak og kvar arbeidstakar har krav på mellom 15 000-150 000 kr, med snitt rundt 80 000. Over år blir dette veldig mykje pengar!

Men Fair Play Bygg er ikkje einaste organisasjon som arbeider med lønstjuveri-saker. Både fagrørsla og andre ideelle organisasjonar ser også det same. Akrim-forum er eit samarbeid mellom organisasjonar som arbeider med a-krim i Oslo området. Caritas, Frelsesarmeen, JussBuss, Kirkens Bymisjon og Fair Play Bygg Oslo og omegn har levert 1222 saker om a-krim i 2025. Heile 60% av desse er saker om lønstjuveri.

Om vi freistar å rekne på dette (1222*60%)* (4*80 000) blir dette heile 234 624 000 kr! 234 millionar kroner i løn som heldt tilbake 2025 i dei sakene som organisasjonane i A-krim-forum har handsama. Ein enormt stor sum (dette er eit rekneeksempel og ikkje forskning, men talet illustrerer omfanget av kriminaliteten). Sett opp mot kva politiet bruker resursar på, kan ein hevde at dette er eit underprioritert kriminalitetsområde.

To ulike saker Fair Play Bygg har arbeidd med siste månader kan illustrere kompleksiteten i lønstjuverisakene:

Tilvist jobb av NAV, arbeidsgivar er kriminell

Fair Play Bygg har i fleire saker varsla om eit kriminelt miljø som eig fleire byggar i Moss. Ei rekkje bygningsarbeidarar har ikkje fått løn i selskapa som utført vedlikehald eller bygningsarbeid på desse adressene i Moss.

Dette gjeld blant anna på eit gammalt verneverdig trehus sentralt i Moss. Sentralt i bedrifta som har oppdraget med å renovere denne garden er det ein mann tilknytt eit kriminelt MC-miljø. Mannen er domfelt og har mista retten til å drive næringsverksemd. Mannen blir omtalt som «boss» av våre informantar. Ein av informantane hevdar at han vart tilvist jobben av NAV.

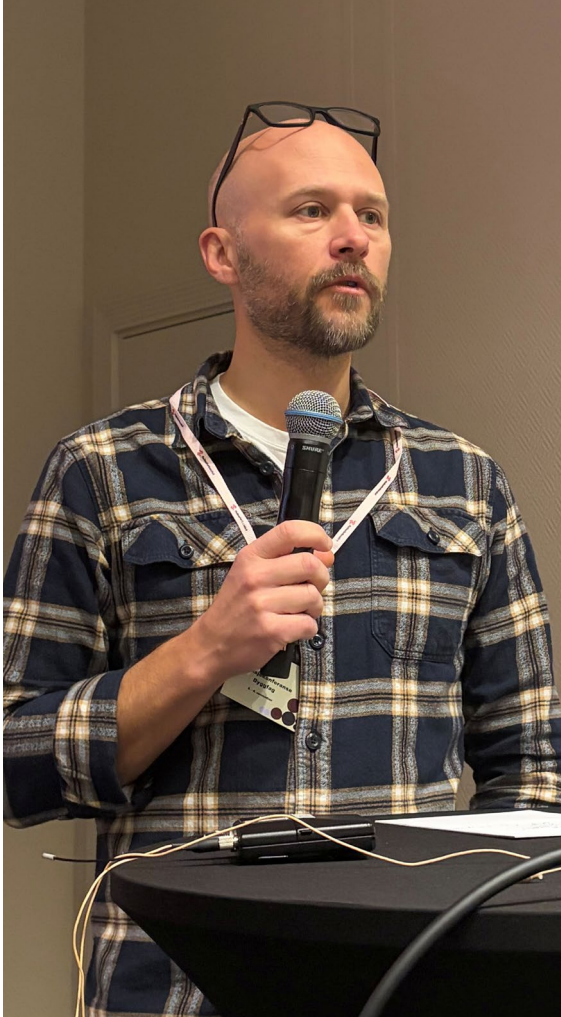
Fair Play Bygg har sendt varsel om fleire arbeidstakarar som har arbeidd her, få har fått rett løn. Ein av dei som tala med Fair Play Bygg om forholda her, har i ettertid motteke meldingar frå arbeidsgjevar om at det kan «få konsekvensar» om han talar med Fair Play Bygg eller fagforeninga om forholda på plassen.

Lønstjuveri, reinhald

Ei sak kom inn til Fair Play Bygg frå Frelsesarmeen om ein tilsett i eit reinhaldselskap som ikkje fekk løn. Ho arbeidde med å vaske restaurantar i Oslo sentrum på nattetid. Når vi granska saka kom vi over at arbeidsgjevar var dømd i ei sak der han hadde bidratt til å skaffe kjemikalier som skulle brukas til å lage bombar. Etter dette har mannen bytta namn.

Lønstjuveri opptre sjeldan aleine, ofte er dette ein del av eit større bilete der kriminelle utnyttar alle sjansar til å skaffe seg profit, profitten blir større ved å stele løn, drive skattekrim, bedrageri eller framsette ulike trugsmål. Mange av dei som tek kontakt med oss i Fair Play Bygg er redde for miljøet som stel løn.

Dersom politiet gjer eit grundig arbeid med etterforskning i desse lønstjuverisakene, vil politiet også avdekke anna kriminalitet.

Byggenæringen trenger mer, ikke mindre, kompetanse

28.april i år presenterte kommunal- og distriktsminister Bjørnar Skjæran et forslag til endring av kvalifikasjonskrav i byggebransjen. Det skaper bekymring for hvordan næringen i bredt vil etterspørre kompetanse i framtida.

Tekst: Forbundssekretær Joacim Espe

Vi har tidligere løftet bekymringen for en strukturendring i bransjen. Vi har vært redd for at det vil bli økt bruk av andre ansettelsesformer enn faste og direkte ansettelser mer bruk av importert arbeidskraft og økt press på lønns- og arbeidsvilkår når aktiviteten i byggenæringen tar seg opp. Nå er det flere tegn på at denne strukturendringen skjer raskere enn vi fryktet og at endringene skjer allerede i lavkonjunkturen vi fortsatt står i.

Eksemplene med Sykehusbygg i vinter viste at selv offentlige byggeprosjekter velger bort tariffbedrifter med faste ansatte, lærlinger og mange års erfaring med slike prosjekter, til fordel for utenlandske bedrifter med uklare fagkompetanse og ingen lærlinger.

Vi ser et press på lokale seriositetsmodeller som Telemarksmodellen, der Telemark fylkeskommune 18.juni i år skal ta stilling til om det som har vært flaggskipet blant seriositetsreglene i offentlige anskaffelser nå skal erstattes av minimumsmodellen «DFØ-modellen».

I denne situasjonen er det ikke godt nytt at regjeringen også vurderer å lempe på kvalifikasjonskrav for utførende bedrifter i næringen.

På regjeringens pressekonferanse ble det trukket fram at det er for mange byggefeil i Norge, til tross for dagens kvalifikasjonsregler. Men hvordan mindre krav til kvalifikasjoner skal føre til bedre kvalitet på byggene, er vanskelig å forstå. En næring med høy kompetanse i både prosjekterende, utførende og ansvarlige ledd er viktig både for å bygge gode og bærekraftige bygg med lang levetid, og dermed lavere utslipp, men det er også viktig om en skal snu den negative produktivitetsutviklingen vi har sett i næringen de siste 20 årene.

Det byggenæringen trenger framover er bedrifter med faste ansatte fagarbeidere, som investerer i kompetanse gjennom aktiv kompetansepolitikk og jevnt inntak av lærlinger. Dette gir nødvendig grunnlag for effektive og selvstendige arbeidslag, som både løser utfordringer på byggeplassen uten unødvendig administrasjon, og som gjør jobben riktig første gang og hindrer omgjøringer og forsinkelser. Regjeringen trenger det samme om de skal nå sine ambisjoner for boligbygging (130 000 igangsatte boliger innen 2030),

Skal bedrifter som opprettholder denne norske arbeidslivsmodellen kunne konkurrere om oppdrag framover, kan vi ikke åpne bakdøra for at hvem som helst skal kunne starte håndverksbedrift uavhengig faglige kvalifikasjoner, og at disse skal likestilles med de som har gjort betydelige investeringer i kompetanse.

Dersom målet er å få bygd flere boliger, mer effektivt, så anbefaler vi heller at treparts-samarbeidet studerer hva vi har blitt enige om gjennom de siste tariffoppgjørene rundt akkordlønnssystemet, og den kompetanseutviklingen som skjer der. Nå har partene både etablert et Servicekontor for akkord, som skolerer stadig nye bedrifter i bransjen på et omforent produktivitetssystem, og Fagskolen i Oslo har utviklet et helt nytt studietilbud for baser, som nettopp går på hvordan styrke planlegging, prosjektering og gjennomføring av byggeprosjekter med høy produktivitet og god HMS.

Det er vanskelig å se hvilke problemer en svekking av kvalifikasjonskrav skal løse, men det er mange negative konsekvenser å frykte. Når forslaget etter hvert kommer på høring oppfordres fagforeninger og tillitsvalgte til å komme med gode og tydelige innspill på hva næringen trenger, sett fra ståstedet til våre medlemmer og tillitsvalgte.

Bokanmeldelse

Hendenes metode

Tekst: Halvor Langseth, eks tømrer og forbundssekretær

Ole Thorstensen er tømrmesteren som i 2015 gjorde stor suksess med boka *En snekkers dagbok*. Oppfølgeren *Bare en jobb* (2022) handler om arbeidsmigrasjon og bygger på erfaringer fra en byggeplass i Polen. Årets bok heter *Hendenes metode*. Jeg fikk boka tilsendt og las den ut samme kvelden. Lettlest. Hadde det ikke vært for løfte om å skrive en anmeldelse, hadde jeg nok lagt den bort og tenkt ja, ja, men hva så?

På knappe 150 sider fordelt på 36 korte kapitler har forfatteren etter eget utsagn forsøkt «å beskrive den manuelle kunnskapen, hvordan den har vært sett gjennom historien og ikke minst hvordan den blir forstått i vår tid.» (side 7). Begrepet manuell kunnskap prøver forfatteren å forklare nærmere i kapittel 22. Hva han mener klarer jeg likevel ikke helt å forstå. Utsagn som «Manuell kunnskap er konkret og leveres fra utøver til utøver, og kan på den måten reise gjennom verden, og ikke minst tiden.» (side 98) forklarer meg lite, men så er nå jeg bare en enkel (pensjonert) tømrer opptatt av fagkunnskap og nødvendige ferdigheter og verktøy for å få jobben gjort.

Forfatteren er misfornøyd med dagens utdanningssystem som han mener «bidrar til en mangel på respekt for den manuelle kunnskapen.» (s 14). Høy og lav kunnskap knyttes kun til skole og annen formell utdanning der teorien dominerer og gir status. Så langt er vi enige, men jeg er skeptisk til at teori presenteres som motsatsen til manuell kunnskap. Det er produksjonsarbeid som har lav status hos den akademiske eliten. På studieforbereende linje på videregående skole er manuell aktivitet begrenset til kunst, kultur og idrett. På yrkesfaglige linjer er det også mye teori i tillegg til trening i utførelsen av faget. Fagarbeidere trenger å vite hvorfor og hvordan for å produsere rett, sikkert og effektivt.

Bakdelen ved manuelt arbeid er slitet. Forfatteren behandler temaet med utgangspunkt i teoretikere som gjerne skryter av hvor godt det er med litt slitsomt fysisk arbeid for å hvile hjernen. Han gir en god beskrivelse av hvor forskjellig dette slitet er fra hverdagen til eksempelvis bygningsarbeidere og kjøttskjærere, som mer handler «om å kunne utholde arbeidet gjennom mange år uten å

bli utslitt og ødelagt.» (s 60). Håndverkere vil rasjonalisere og effektivisere arbeidet for å gjøre det mindre belastende. Det er det motsatte av ønsket om å effektivisere for å produsere mer på samme tid. Forfatteren er sterkt kritisk til slike teorier om for eksempel bedre flyt som «oftere dukker opp i ledelsesseminarer i næringslivet enn på fagforeningskonferanser eller kurs i håndverk.» (s 61).

I boka er forfatteren innom mye forskjellig, for eksempel Det gamle testamentet, greske filosofer, moderne idrett, stell av hester samt tømmeren, tannlegen, kirurgen med flere. Jeg klarer ikke helt å få noe sammenheng, men det er kanskje det som er meningen. Noen dykk ned her og der i håp om å finne det som er felles for de som jobber manuelt. Kanskje man heller skulle leite etter forskjellene. For i motsetning til renholderen, så har ikke kirurgen lav status tross sin jobb med i hovedsak

vedlikehold / reparasjon. Hen har masse teoretisk kunnskap og i tillegg fingerferdighet. Hadde operasjonssalen vært organisert som byggebransjen, derimot, hadde kirurgen kun vært rådgiver som lager beskrivelser. Utførelsen ville vært overlatt til (kanskje innleide) arbeidere, mens støtteteamet med anestesi og sykepleie ville vært underleverandører inntatt på bakgrunn av billigste pris.

Lav status og dårlige arbeidshold skyldes ikke at en helst vil jobbe med henda, men av organiseringa av arbeidet og samfunnet. Endring til det bedre er fagforeningsarbeid.

Ole Thorstensen: Manuell kunnskap i teoriens gullalder Cappelen Damm 2026

Uttalelse om Ukraina

Årsmøtet i Fellesforbundet avdeling 600 Bygningsarbeidernes fagforening vil fordømme Russlands terrorbombing og okkupasjon av Ukraina.

Nå er Russlands krig mot Ukraina inne i sitt femte år som har påført det ukrainske folket store lidelser med flere hundretusen døde. Daglig bomber Russland med raketter, bomber og droner rettet mot sivile. Over halvparten av kraftverkene i Ukraina er ødelagt som forhindrer strømforsyning til industri og som har rammet sivile gjennom en iskald vinter. Målet for Russland var å styrte den lovlig valgte president Zelinsky. Faren er at Trump og Putin forhandler om Ukrainas framtid over hodet på den ukrainske regjering og Zelinsky.

Gjennom rettferdig motstandskamp har Ukraina forhindret russisk regimeskifte. Zelinsky har oppfordret vesten inkludert Norge å sende mer våpen. Ukraina skyter ned mange av russiske missiler, raketter og droner. Faren er at Ukraina går tomme for luftvern slik at flere sivile vil bli rammet.

Russlands krig i Ukraina og okkupasjon av Krim og øst Ukraina er i strid med folkeretten. Målet er rettferdig fred der Ukraina selv kan bestemme over sitt eget land.

Årsmøtet i Fellesforbundet avdeling 600 Bygningsarbeidernes fagforening støtter Ukrainas rett til motstand og vil støtte humanitær hjelp. Årsmøtet vil støtte konkret arbeid med å støtte fagbevegelsens arbeid for faglige rettigheter gjennom Faglig Solidaritet Norge Ukraina.

STEIN, JORD OG SEMENT

Så fagre hender som far min sine
trur eg aldri det fans.
Og ingen farge var så fin
som steinmjølet på vottane hans.

Hartvig Kiran,
fra «Viser frå min gitar» 1971

